

## חטא עכן ועונשו - כשלון המלחמה הראשונה בעי - יהושע פרק ז'

סיימנו את הפרק הקודם בהתרוממות הרוח של עם ישראל הרואה את ישועת ה' בכיבוש יריחו ואף נאמן לצווים של המנהיג יהושע – אינו לוקח מן השלל ומגן על רחב ומשפחתה. כלפי חוץ, העניינים מתנהלים בדיוק כפי שנכון וראוי... הפרק שלנו מתאר נפילה גדולה. כיצד מעשה חמור של אדם אחד משפיע על כולם. סוגיה זו של ערבות הדדית היא אחת החשובות שנעסוק בהן. עניין נוסף העולה מן הפרק הוא תחילתו של המעבר מעולם ניסי הבא לידי ביטוי בכיבוש יריחו אל עולם מציאותו הבא לידי ביטוי בכיבוש העי.

(א) וַיַּעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַל בְּחָרִם  
וַיִּקַּח עֶכָן בֶּן כְּרִמִּי בֶן זַבְדִּי בֶן זֶרַח לְמַטֵּה יְהוּדָה מִן הַחֲרָם  
וַיַּחַר אֹף ה' בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:



נקרא עם התלמידים את הפסוק ונסה לראות מה ניתן ללמוד ממנו

א. לשון הרבים בתחילתו  
ב. לשון היחיד בתיאור המעשה  
ג. התוצאה של המעשה שחוזרת ללשון הרבים.



חשוב מאד לראות כי ההתחלה והסוף של הפסוק מתייחסים ל'בני ישראל' שזה כל העם ואילו התיאור של המעשה הוא של אדם בודד.

מה יכול להיות ההסבר לדבר? כדאי לתת לתלמידים להעלות השערות לפני שמציעים פתרון (כדאי לכתוב את כל ההשערות של התלמידים על הלוח ואח"כ להתייחס אליהן במסגרת הצעת הפתרון).



חשוב לדבר על כך עם התלמידים. כשעם ישראל בארצו, כל מעשה של אדם בודד משפיע על כולם, צובע את כולם בצבע אחד, ישנה השפעה גדולה לכל אדם ולכן אחריות גדולה לכל אדם. מצד שני, כשבתוך קבוצה יש מישהו שמתנהג לא נכון, חשוב מאד שכל הקבוצה תנסה לבדוק מה קרה, ולתקן את המעשה.

- האם יהושע והעם יודעים מה קרה?
- מה יקרה כעת?

למורה: אנו עוברים לתיאור אחר לגמרי, לכאורה, לתיאור מלחמה של העם, רק בהמשך נבין את הקשר בין הכותרת בפסוק א' ובין האירועים של פסוקים ב-ה.

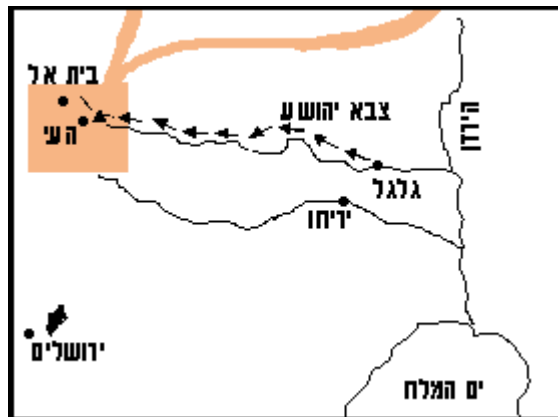
(ב) וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ אֲנָשִׁים מִירִיחוֹ הָעִי אֲשֶׁר עִם בֵּית אֹנָן מִקְדָּם לְבֵית אֵל וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם  
לֵאמֹר עֲלוּ וְרַגְלוּ אֶת הָאָרֶץ וַיַּעַל הָאֲנָשִׁים וַיַּרְגְּלוּ אֶת הָעִי:  
(ג) וַיָּשֻׁבוּ אֵל יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵל יַעַל כָּל הָעָם כְּאֶלְפִים אִישׁ אוֹ כְּשִׁלְשֵׁת אֶלְפִים אִישׁ  
וַיַּעַל וַיִּכּוּ אֶת הָעִי אֵל תִּיגַע שָׁמָּה אֶת כָּל הָעָם כִּי מָעַט הָמָּה:



יהושע, כפי שעשה לגבי יריחו, שולח מרגלים גם לעי

כאן המקום למצוא את העי במפה,

מיריחו פונים אל העי הנמצאת מערבית להם, ומזרחית לבית אל, כדאי להדגיש כי על מנת להגיע לעי יש לעלות עליה גדולה עד גב ההר.



(המפה לקוחה מאתר המפות של דעת, כל הזכויות שמורות). <http://www.daat.ac.il/yehoshua/maps/yehosh8.htm>

מה אנחנו מצפים לשמוע מן האנשים שבאים מן העי?


(למורה: כדאי לשים לב כי הם לא מתארים את העי, את הביצורים שלה ואת מערך ההגנה שלה, אלא מביאים לפני יהושע את המסקנה בלבד, אפשר לכבוש אותה בקלות עם אלפיים – שלושת אלפים לוחמים - ישנה תחושה של זלזול במשימה.

- האם אחרי שנצחו את יריחו מרגישים כבר בטוחים בעצמם?
- האם נצחו את יריחו בכוחם או בזכות ה'?
- האם הם שואלים את ה' איך לכבוש את העי?

אולי כעת אנחנו יכולים לחזור לפסוק א' ולראות למה ה' כועס על כל עם ישראל ולא רק על מי שלקח מן החרם. כולם מתנהגים בצורה לא מספיק ראויה אחרי הנס של מלחמת יריחו.

מה קורה במלחמה?

(ד) וַיַּעֲלוּ מִן הָעַם שְׁמָה כְּשִׁלְשֵׁת אֲלָפִים אִישׁ וַיִּנְסוּ לִפְנֵי אֲנָשֵׁי הָעִי:  
(ה) וַיָּכּוּ מֵהֶם אֲנָשֵׁי הָעִי כְּשִׁלְשֵׁים וְשָׁשָׁה אִישׁ וַיִּרְדְּפוּם לִפְנֵי הַשַּׁעַר עַד הַשְּׂבָרִים וַיָּכּוּם  
בַּמֶּוֹרֵד  
וַיִּמַּס לִבָּב הָעַם וַיְהִי לָמָּז:



האם הלוחמים של יהושע בכלל נלחמים ביושבי העי?

מלבי"ם: (ד) ויעלו, וינסו. לא ערכו מלחמה, רק תיכף התחילו לנוס



עם ישראל אינו מוכן באמת למלחמה, וכאשר יוצאים נגדו הוא בורח.  
יש כאן שתי תגובות, תגובה פיסית (בריחה) ותגובה נפשית (וימס לבב העם ויהי למים)

חשוב לעמוד על הדימוי הזה, ולהשוות אותו לדברי רחב בפרק ב':

(יא) וְנִשְׁמַע וַיִּמַּס לְבַבְנוּ וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם

מה קורה כאשר הלב נמס? כדאי לבקש מן התלמידים מילים נרדפות למושג – לב נמס,  
או שינסו להציג איך נראה אדם שליבו נמס...



מהי התגובה של יהושע?

(ו) וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ שְׂמֹלְתוֹ וַיִּפֹּל עַל פְּנֵי אַרְצָה לִפְנֵי אֲרוֹן ה' עַד הָעֶרֶב הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל  
וַיַּעֲלוּ עִפְרָר עַל רֹאשָׁם:



(ז) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֱהֶה ה' א-להים לְמָה הֶעֱבַרְתָּ הָעֵבֶרֶת הָעֵבִיר אֶת הָעָם הַזֶּה אֶת הַיַּרְדֵּן לְתַת

אֲתָנוּ בְיַד הָאֲמָרִי לְהַאֲבִידֵנוּ וְלוֹ הוּאֲלָנוּ וְנֹשֵׁב בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן:

(ח) בִּי ה' מָה אָמַר אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִפְךָ יִשְׂרָאֵל עֵרְף לִפְנֵי אֵיבָיו:

(ט) וַיִּשְׁמְעוּ הַכְּנַעֲנִי וְכָל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְנָסְבוּ עֲלֵינוּ וְהִכְרִיתוּ אֶת שְׁמֵנוּ מִן הָאָרֶץ וּמָה תַעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ  
הַגָּדוֹל:

פסוק ו: מה עושה יהושע ומי שותף לו? איפה זה מתרחש? חשוב לשים לב לפרטים המתוארים  
בפסוק, שהם הקדמה לדברים שאומר יהושע.

פסוקים ז-ט: נשים לב שיהושע אומר כאן דבר מאד קשה, שאולי היה עדיף להשאר בצד המזרחי  
של הירדן ולא לעבור אותו.

אם נקרא את הפסוקים הבאים: (ח-ט) נבין ממה יהושע כל כך חושש:

עם ישראל בא להלחם ביושבי הארץ, יש ליושבי הארץ יתרונות רבים:

הם רבים יותר וגם קשורים אחד בשני (ויכולים לעזור אחד לשני)

הם מכירים את הארץ ואת כל הדרכים הנכונות להלחם בה

עד עכשיו הכוח של עם ישראל היתה ההרגשה שה' איתם (בכל הדרך, שוב אפשר לחזור לדברי רחב).

גם מלחמת יריחו הוכיחה את זה, ולכן יושבי הארץ מפחדים מעם ישראל. אבל כעת כשהם נכשלים

במלחמה, פתאום יפסיקו לפחד מהם, ויצאו נגדם למלחמה.

שימו לב שכאשר אנחנו מתארים את הכוח של עם ישראל אנחנו מתייחסים לדרך שבה מסתכלים

יושבי הארץ על עם ישראל והדרך שבה מתייחס עם ישראל אל עצמו.

שני הדברים הללו מאד חשובים, מה שאתה חושב על עצמך חשוב לא פחות ממה שחושבים עליך!

(רעיון שכדאי לפתח עם התלמידים ולחזק בטחון עצמי).

יהושע באמת מפחד שה' לא עוזר לעם ישראל יותר, ובמלחמה רגילה יהיה קשה להם מאד לנצח.



(י) ויאמר ה' אל יהושע קם לך למה זה אתה נפל על פניך:  
 (יא) חטא ישראל וגם עברו את בריתי אשר צויתי אותם וגם לקחו מן החרם וגם גנבו וגם כחשו וגם שמו בכליהם:  
 (יב) ולא יכלו בני ישראל לקום לפני איביהם ערף יפנו לפני איביהם כי היו לחרם לא אוסיף להיות עמכם אם לא תשמידו החרם מקרבכם:  
 (יג) קם קדש את העם ואמרת התקדשו למחר כי כה אמר ה' אלהי ישראל חרם בקרבך ישראל לא תוכל לקום לפני איביך עד הסייחם החרם מקרבכם:

דברי ה' ליהושע מתחלקים לארבעה חלקים, ומהווים יסוד להבנת הקשר בין מעשיהם של עם ישראל ומה שקורה להם.  
 י': 'למה זה אתה נופל? כוונת הדברים היא לומר ליהושע, המוקד של מאמציך בשלב זה אינו מול הקב"ה אלא מול עם ישראל. תפילה אינה נדרשת אלא תיקון, כדברי רד"ק:

על דרך מה תצעק אלי כלומר אינך צריך בקשה ותחינה ישמידו החרם ואסלח להם



נשים לב כי תיאור החטא הוא בלשון רבים למרות שרק אדם אחד בישראל עשה את החטא, חברה שיש בתוכה חטאים צריכה לקחת עליהם אחריות.  
 פסוק י"ב מתאר את העקרון: כשעם ישראל חוטא הוא לא יכול לעמוד מול אויביו.  
 כדאי להמחיש מהו עורף יפנו לפני אויביהם (כאשר נסים במלחמה ובורחים מן האויבים, הם רואים רק את העורף ולא את הפנים).  
 כמו כן המושג: 'כי היו לחרם', החרם הוא הדבר שאסור לגעת בו, אם מישהו לא מקפיד על הצו הזה, הוא עצמו הופך לחרם – אי אפשר לעזור לו, ה' לא מתקרב אליו.  
 פסוק י"ג: לאחר שיהושע שומע את העיקרון, הוא מצווה להעביר אותו לעם.  
 ה' מנחה את יהושע כיצד יזהה את החוטא ושהדבר יתרחש לפני כל העם. כיוון שהאחריות היא של כולם, גם השותפות בחשיפת החוטא חייבת להיות של כולם.

**איך מגלה ה' לעם מי החוטא?**

(יג) קם קדש את העם ואמרת התקדשו למחר כי כה אמר ה' אלהי ישראל חרם בקרבך ישראל לא תוכל לקום לפני איביך עד הסייחם החרם מקרבכם:  
 (יד) ונקרבתם בבקר לשבטיכם והיה השבט אשר ילכדנו ה' יקרב למשפחות והמשפחה אשר ילכדנה ה' תקרב לבתים והבית אשר ילכדנו ה' יקרב לגברים:  
 (טו) והיה הנלכד בחרם ישרף באש אתו ואת כל אשר לו כי עבר את ברית ה' וכי עשה נבלה בישראל:

למורה: תהליך הלכידה אינו ברור לגמרי, האם מדובר בלכידה מול ארון ה' או על ידי האורים והתומים, או בגורל. התלמידים עדיין לא למדו על בגדי כהן גדול ועל החושן האורים והתומים ולכן אינם יכולים לקשר את הנלמד לידע קודם.

לפיכך ננסה לפשט את הדברים ולהסביר אותם לתלמידים בלי להכנס לעומק:  
לא מספיק שה' יגיד ליהושע מי החוטא, צריך שכל העם יהיה שותף לתהליך ויראה אותו מתרחש.  
לכן בוחר ה' להשתמש בדרך מיוחדת, בעזרת כלי מיוחד שהיה לכהן הגדול של עם ישראל.  
הכהן הגדול לבש בגדים מיוחדים ועליהם היה לו 'חושן'.  
החושן היה תכשיט גדול המורכב מ12 אבנים יקרות שכל אבן ייצגה שבט משבטי ישראל.



כעת ננסה להבין מה כתוב:  
'ונקרבתם בבוקר לשבטיכם' – נציגי השבטים עוברים לפני הכהן הגדול, ואז מאירה האבן של השבט שממנו בא החוטא.  
לאחר מכן עוברות לפני ארון ה', המשפחות (אלו משפחות רחבות וגדולות) כשעובר נציג המשפחה ממנה בא החוטא, הוא נלכד – כלומר אינו יכול לזוז. ואז מגיעים כל הבתים בתוך המשפחה (אלו המשפחות הקטנות) וכך מגיעים אל החוטא.  
(התהליך המתואר הוא עיבוד חלקי של הדרך בה מתאר רד"ק את התהליך)

רד"ק: אשר ילכדנו ה' - אמרו כי העבירים לפני הארון והנלכד הוא שהיה הארון קולטו שלא היה יכול לזוז משם ועוד אמרו כי העמיד כל השבטים לפני האורים והתומים ואבני החושן היו כתובים בו שמות השבטים ומי שאבנו כהה הוא הנלכד וכהה אבנו של יהודה ...



התהליך כולו הוא ניסי וזה כמובן מעיד על הבחירה של א-להים והלכידה של החוטא היא לא באמצעים אנושיים אלא בעזרת ה'.

ואכן כך בדיוק מתרחשים הדברים:

(ז) וַיִּשְׁכַּם יְהוֹשֻׁעַ בַּבֶּקֶר וַיִּקְרַב אֶת יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטֵי וַיִּלְכַּד שִׁבְט יְהוּדָה:

(זז) וַיִּקְרַב אֶת מִשְׁפַּחַת יְהוּדָה וַיִּלְכַּד אֶת מִשְׁפַּחַת הַזְּרָחִי

וַיִּקְרַב אֶת מִשְׁפַּחַת הַזְּרָחִי לַגְּבָרִים וַיִּלְכַּד זְבָדִי:

(יח) וַיִּקְרַב אֶת בֵּיתוֹ לַגְּבָרִים וַיִּלְכַּד עֶכָן בֶּן כַּרְמִי בֶן זְבָדִי בֶן זֶרַח לְמַטֵּה יְהוּדָה:

כעת, אחרי שכולם רואים מי החוטא, מה עושה יהושע? כדאי לשאול את התלמידים לדעתם, כי חשוב לראות שלמרות שה' הוא המצביע על החוטא, היודוי של החוטא הוא הדבר החשוב, גם כדי להוכיח את אשמתו וגם כדי לאפשר לו לקחת אחריות על מעשיו

(יט) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל עֶכָן בֶּן בְּנֵי שִׁים נָא כְבוֹד לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵן לוֹ תוֹדָה וְהִגַּד נָא לִי מָה עָשִׂיתָ אֵל תַּכְחַד מִמֶּנִּי:

(כ) וַיַּעַן עֶכָן אֶת יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֲמֵנָה אֲנֹכִי חָטָאתִי לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְכַזָּאת וְכַזָּאת עָשִׂיתִי:

(כא) ואראה וארא בשלל אדורת שניער אחת טובה ומאתים שקלים כסף ולשון זהב אחד חמשים שקלים משקלו ואחמדם ואקחם והנם טמונים בארץ בתוך האהלי והכסף תחתיה:

**'ותן לו תודה' – תודה מלשון וידוי ולא מלשון הודיה.**

נשים לב לתוכן דבריו של עכן:

הוא מתחיל בוידוי, שחטא לה'

ורק אח"כ מפרט מה לקח,

מדוע לקח,

והיכן הדברים נמצאים.

(כב) וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ מַלְאָכִים וַיִּרְצוּ הָאֱהָלָה וְהִנֵּה טְמוּנָה בְּאֵהָלוֹ וְהַכֶּסֶף תַּחְתֶּיהָ:

(כג) וַיִּקְחוּם מִתּוֹךְ הָאֱהָל וַיִּבְאוּם אֶל יְהוֹשֻׁעַ וְאֵל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְקֵם לִפְנֵי יְקוֹק:

(כד) וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת עֶכָן בֶּן זֶרַח וְאֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הָאֲדָרֶת וְאֶת לְשׁוֹן הַזָּהָב וְאֶת בְּנָיו וְאֶת בְּנֹתָיו וְאֶת שׁוֹרוֹ וְאֶת חֲמָרוֹ וְאֶת צֹאֲנוֹ וְאֶת אֲהָלוֹ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ וַיַּעֲלוּ אֹתָם עִמָּק עֶכּוֹר:

(כה) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ מָה עֲכָרְתֶּנוּ יַעֲכָרְךָ יְקוֹק בַּיּוֹם הַזֶּה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל אֲבָן וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָם בְּאֵשׁ וַיִּסְקְלוּ אֹתָם בְּאֲבָנִים:

(כו) וַיִּקְיְמוּ עָלָיו גֹּל אֲבָנִים גְּדוֹל עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיֵּשֶׁב יְקוֹק מִחֲרוֹן אָפוּ עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא עִמָּק עֶכּוֹר עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

יהושע מציג את החפצים שלקח עכן לפני העם וכל העם שותף בהענשה של עכן. יש לשקול אם נכון להרחיב את הדיבור על עונשו של עכן, במיוחד לאור השאלה אודות בניו ובנותיו, יתכן כי במקום לקרוא את הפסוקים כדאי לספר כי יהושע לוקח את עכן וכל עם ישראל מעניש אותו על מעשיו הרעים. כדאי להזכיר כי בגלל מעשיו מתו 36 אנשים מעם ישראל במלחמה עם העי וזו סיבה נוספת לכך שמגיע לו עונש קשה.

כעת, כשעם ישראל ניקה את המחנה והחוטא בא על עונשו, אפשר לחזור לתקן גם את המלחמה שהיתה עם העי.

אפשר לשאול את התלמידים: איך לדעתם תראה המלחמה בעי? האם היא תהיה דומה למלחמת יריחו, האם לא יקחו בה מן השלל? התשובות שלהם חשובות לצורך מעורבותם וגם הבנתם את הסיפור, והם יהיו הבסיס לניסיון להבין את רצון ה' במלחמה רגילה עם תכסיסים של בני אדם בעי.